

УДК 811.161.2'42'367

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2018-4-122-127>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАЖАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ У ПОЕЗІЇ ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА

Тищенко Зара Робертівна

аспірант кафедри української мови

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

пл. Свободи, 4, Харків, Україна

У статті порушено проблему модальності як одного зі стилістичних ресурсів речення. Зосереджено увагу на вітчизняних та зарубіжних лінгвістах, які досліджували модально орієнтовані синтаксичні конструкції. Коротко акцентовано на спільних та відмінних ознаках висловлень із семантикою спонукальності та бажальності. Визначено, що в оптативних реченнях сама суть спонукування завуальована, побажання передається ввічливо, приховано. З'ясовано, що найтиповішим засобом експлікації оптативного способу в сучасному мовознавстві є дієслівні форми в поєднанні з частками *хай* (*нехай*).

Проаналізовано сучасні дослідження бажальних речень, що здійснювалися на матеріалі українських паремій, рекламних повідомлень, періодичних видань, художніх творів українських письменників кінця XIX – початку XXI століття.

У статті простежено функціонування оптативних речень як невід'ємного складника синтаксичної організації ідіостилю Тараса Мельничука. З'ясовано, що оптативність аналізованих поетичних текстів має різні модально марковані засоби, серед яких найчастіше вживані частки *хай*, *нехай* у поєднанні з особовими дієсловами у двоскладних реченнях. Також одним із репрезентантів оптативності мовотворчості поета визначено дієслова умовного способу зі сполученням часток *нехай* (*най*) і *би*, які уможливають вираження бажання-припущення. Встановлено, що типовим засобом експлікації оптативного способу в поетичних текстах Т. Мельничука є синтаксична конструкція з предикатом, утвореним поєднанням модального дієслова дійсного способу хочеться з інфінітивом або модального дієслова *хочу* з іменниками, що називають об'єкти. У статті простежено оцінні прислівники, які в складному реченні виступають своєрідним структурним ядром бажальності, конструкції зі сполукою частки *бодай* із дієсловом, що надають мові певного колориту.

Речення з бажальною модальністю наділені високим ступенем мовленнєвої виразності, що сприяє посиленню експресивності поетичного тексту. Досліджено основні семантичні особливості оптативних конструкцій: екзистенційні поетичні роздуми, навіяні розумінням скороминущості життя, усвідомлення втрати найдорожчого – щастя родинного затишку, кохання, спричинені складною долею поета-політ'язня.

Ключові слова: бажальна модальність, оптативні речення, засоби вираження оптативності, поетичний текст.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. На сучасному етапі розвитку мовознавства питання синтаксичної ідіостилюстики є предметом багатьох досліджень. Одним зі стилістичних ресурсів речення вважають модальність та різні засоби її вираження. «Модальність – функціонально-семантична категорія, яка виражає відношення змісту висловлення до дійсності або суб'єктивну оцінку висловлюваного» [14, 367]. В українській лінгвістиці до вивчення модально орієнтованих синтаксичних конструкцій зверталися А. П. Грищенко, А. П. Загнітко, В. Д. Шинкарук, В. М. Русанівський, В. М. Ткачук, І. Р. Вихованець, Л. О. Кадомцева, Н. В. Гуйванюк, Н. М. Арват, Н. М. Костусяк, О. С. Мельничук та ін. Цій проблемі присвячено праці закордонних мовознавців, зокрема В. З. Панфілова, В. О. Плуґяна,

В. С. Храковського, Г. О. Золотової, О. О. Шахматова, Ш. Баллі тощо.

Бажальна модальність є одним із різновидів синтаксичної модальності. «Бажальна модальність – самостійний тип ірреальної модальності, сутність якого становить суб'єктивне прагнення мовця до певного стану речей у світі, відмінного від реального. Бажане може бути представлене як потенційно здійсненне чи нездійсненне, власне ірреальне» [12, 5].

Висловлення із семантикою спонукальності та бажальності об'єднує те, що вони мають семантику волевиявлення. Бажальність і спонукальність належать до ірреальних способів вираження предикативності, тому не пов'язані з часовою конкретизацією. Проте оптативність передає не пряме спонукування до дії, а приховане, бажане [12, 6]. Зокрема, Н. М. Арват зазначає, що спонукальність і банальність відрізняються ступенем і характером модальності, а також інтонацією, що може бути різкою, категоричною або

м'якою пропонувальною [1, 43]. Визначаючи оптативний відтінок деяких семантичних структур, А. П. Загнітко теж зауважує, що бажальний спосіб передає ввічливо висловлене побажання [4, 662]. Цю ж думку підтверджує Л. В. Умрихіна: «...спонукальний компонент у змісті оптативних речень позначений характером прихованості, завуальованості самої суті спонукання. Речення мають на меті заохотити співрозмовника до виконання бажання через повідомлення про зміст цього бажання, таким чином тільки натякнути на можливий вихід бажаної ситуації за участю слухача» [15, 141].

У сучасному мовознавстві вчені виокремлюють різні форми вираження бажального способу [6, 3], найпоширенішим із яких є творення дієслівних форм за допомогою оптативних часток *хай* (*нехай*). Бажальні речення використовуються здебільшого в розмовному та художньому стилях, зокрема в поетичній мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Бажальні речення були предметом дослідження низки науковців. О. Приймачок досліджувала структурні різновиди та семантичні варіанти українських прислів'їв та приказок із загальним модальним значенням оптатива [11]. Як активатор комунікативно-прагматичної настанови рекламного повідомлення студіює бажальні речення О. Арешенкова [2].

Звертаючись до питання модально орієнтованих синтаксичних конструкцій прозових текстів, Л. Умрихіна розглядає функціонально-семантичну своєрідність речень, маркованих контамінацією суб'єктивно-модальних значень спонукальності та бажальності [16].

Предметом системного аналізу бажальних речень Н. Костусяк стали як прозові, так і поетичні тексти. Науковець вивчає функційні особливості грами бажальної модальності [6]. С. Скомаровська, досліджуючи оптативні речення на основі сукупності різнорівневих засобів вербалізації бажального значення в односкладних, двоскладних та складнопідрядних реченнях української мови, залучає до аналізу тексти художніх творів українських письменників кінця ХІХ – початку ХХІ століття, а також матеріал періодичних видань [12]. Оптативні інфінітивні речення як експресивний виражальний засіб Олеса Гончара студіює В. Маркітантова [9]. Принагідно, у контексті інфінітивних речень розглядає семантику бажаності і в поетичних творах [8].

Як бачимо, бажальність саме на поетичному матеріалі не була предметом глибокого вивчення, що мотивує наукову новизну подібних студій. Зокрема, цікавим об'єктом аналізу є синтаксична організація поетичного тексту як виразник авторської мовної особистості. У руслі цієї проблеми провадімо й наше дослідження, звернувшись до творчості Тараса Мельничука. Синтаксична організація поетичної мови цього поета, у тому числі функціонування речень різної модальності, є

малодослідженою, але зважаючи на своєрідність ідіостилу автора, видається **актуальною**.

Оригінальна й багата творчість поета-дисидента Тараса Мельничука була об'єктом дослідження переважно літературознавців (М. Жулинський, С. Кут, І. Зелененька, О. Шаф, Т. Пастух). У мовознавчому плані розглядалися такі явища, як функціонування епітетних словообразів, архетипних символів (Ю. Зуєнко), текстотвірні функції гуцульських діалектизмів (Л. Пена), структурно-семантичні особливості оказіональних суфіксальних іменників-дериватів (К. Дюкар). Творчість Т. Мельничука вивчалася в контексті дослідження стильової палітри сучасної поезії, зокрема семантико-стилістичні домінанти поезії кінця ХХ – ХХІ століття (Р. Ріжко) та особливості творення комічного в українській поезії другої половини ХХ століття (О. Шумейко).

Оптативні речення як невід'ємний складник синтаксичної організації ідіостилу автора досить активно функціонують у поетичній мові Т. Мельничука, що зумовлено багатьма чинниками, серед яких особливості життєдіяльності автора (перебування на засланні), що знайшло відбиття в ідейно-тематичному плані його поезії та доборі засобів художньої образності.

Мета нашого дослідження – виявити структурно-семантичні особливості та функційне навантаження бажальних речень у мові творів Тараса Мельничука. Основними завданнями є визначення уживаних форм оптативного способу в поетичних текстах, аналіз семантико-синтаксичної організації речень, що репрезентують бажальну модальність, та їхньої смислотвірної та текстотвірної ролі.

Об'єктом дослідження стали поезії, що увійшли до першого тому творів Тараса Мельничука.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основними морфолого-синтаксичними засобами вираження бажальної модальності аналізованих поетичних текстах Т. Мельничука є модальні частки *хай* (*нехай*), що найчастіше поєднуються з особовими дієсловами у двоскладних реченнях, у яких виражено найрізноманітніші думки, почуття, погляди автора. Зокрема, зафіксовані нами речення репрезентують мотиви:

– призначення поета, його творчості: *Поети, такими молодими не вмирайте, – Хай не плаче ненька, Хай не сумують ті, хто так вас любить* (1, 116), де прийом висхідної градації дієслівних присудків надає рядкам динамізму; *Та хай кожному в серце Незмигаючи дивляться Очі його народу, Як сині очі барвінку* (1, 189);

– усвідомлення національної належності, гідності: *Я все ж таки відчув, відчув нареши, Що той, хто виріс в горах, – хай належить їм. Хай іскри кожен з тої скелі креше, На котрій він – кресало, а не дим* (1, 102); *Тоді велить він [народ]: хай з глибинних дум Народиться безсмертна і дзвінка, Лише йому одному приналежна пісня,*

В якій і кров його, і поклик, і любов (1, 128);
І Микита – голова непокрита Сіє гуцулку-дрібушку, мов жито. А без цього крутого жита Я не хочу ні пити, ні жити (1, 105);

– убоління за долю людей, стосунків між ними: *Хай вас охопить розпач* Хоч раз на днину – За людину (1, 81) *Хай заламаються ваші руки І не склепляться й на хвилюк очі* Од чужої невдачі, чужої муки!.. (1, 81);

– страждання через втрачене родинне щастя, наприклад: *Хай дні, немов листки тополі, По полю сивому летять* Ввійди в мій дім, як у життя, І там зостанься назавжди. І сумніви хай облетять, Мов краплі зимної води З рибальського весла (1, 217), де повтор предикатів, виражених різними видами дієслів, підкреслює бажання завершеності дії; *А коли я в усім виною, То не тебе хай, а мене Синівська кара не мине, Настигне чорною грозою...* (1, 220).

– осмислення швидкоплинності життя: *Ой верніться, птахи, З-за чужого ставу, Хай відчує дерево* Дотик крил останній (1, 70). *Нехай життя мина, як дим, Хай білим снігом розтає, Нехай слива, як сплеск води, З якої цвіт веселка п'є* (1, 241).

Деякі висловлення Т. Мельничука є афористичними: *Людина людині, людина людині Хай сонця із серця свого дістає* (1, 199). Вони торкаються тих цінностей, що утверджуються в суспільстві та міжособистісних стосунках.

Частка *хай* функціонує у парцельованих конструкціях, де передано:

– утіху від першого кохання: *Аби крило гаряче Черкалося крила, Аби жага юнача Дівочу обпекла Жагу рум'яно-чисту, Нестримно - полохку... Посиплеться намисто В траву пахку... Хай сиплеться Так синьо-ситцево На ряс* (1, 235);

– філософське осмислення духовного очищення: *І рече Мольфар до птаства: «Кожна птиця Нехай вичистить свою криницю. Хай винесе шумовиння надітне, Хай слимаччя видзьобе приліпне* (1, 142).

Супровідний компонент *хай* формує оптаивну модальність у реченні зі складним іменним присудком у поезії, присвяченій коханням Лесі Українки до Сергія Мержинського: *І я, твоя ріка засмучена, зостанусь, Щоб понести у сто морів тяжку журбу. <...> Не понесу! – хай мої сиві сльози стануть сталлю І вб'ють мого кохання птицю голубу...* (1, 129).

Прості неповні бажальні речення, маркером яких виступає частка *хай*, функціонують у структурі складного, що передають:

– любов до національних джерел: *Усе потрібне, все важливе, Що в твоїй рідній стороні. А кому ні, хто вередливий – Хай пропада на чужині* (1, 88);

– кохання як першооснову життя: *І мені облікає плечі Дівочих долонечок полум'я. Хай пече – будуть трави коситися І дорога не обірветься, І життя моє в платтячку ситцевім Припаде ще комусь до серця* (1, 195).

Нерідко Т. Мельничук використовує прийом нанизання бажальних речень (двох і більше) з метою увиразнення думки. Зокрема, таким чином автор передає філософське осмислення життя: *Хай дні, немов листки тополі, По полю сивому летять. Хай забирають все з собою – І біль, і радість задарма. Тож хай ведеться, як кладеться, Як нам лягає на чуття. Хай б'ється, п'ється і сміється! Це хоч не щастя – все ж життя* (1, 202–203). Бажальну модальність передано спочатку двоскладними реченнями із метафоричними образами. Далі з'являються безособові конструкції, що мають розмовний характер. Це дає змогу втілити думку, що неможливість людини наповнювати своє життя та керувати ним не радує ліричного героя, але такі умови тогочасного суспільства.

Волевиявлення з відтінком відчуження передає частка *хай* у супроводі частки *собі* в реченнях, які мають риси розмовного стилю, що вказує на народнопоетичні витоки творчості Т. Мельничука. Семантичне спрямування таких конструкцій направлене на вияв:

– любові до малої батьківщини, рідної хати: *От і все, чим знаменна хата, Крізь яку дві війни пройшло. Коли дощ чи рясні снігопади, Гріє думу вишневе село. От і все... Побіліть її, мамо, Хай іде собі в далеч століть. Пропустить її, кремлі і храми, – Вас тримала вона на землі* (1, 90);

– пейзажу як тло почуттів ліричного героя: *Хай собі чорніють гори, Хай потоки – на лотоки. Я її в цю ніч пригорну, Поки...* (1, 228).

Бажальність у поезіях Т. Мельничука виражається модальними дієсловами дійсного способу в поєднанні з інфінітивом, що утворюють різні типи складеного присудка, у реченнях, які репрезентують:

– власну долю поета: *І глиця осипається на мене, І в тихі ночі чути свист зірок, І так не хочеться лишитись безіменним На цій землі, де плигають олені, Де плаче скрипка і цвіте горох* (1, 167);

– бажання/небажання виконувати якусь дію: *І стає боляче, що танки по житті проїхали, І не хочеться ненавидіти – хочеться жити* (1, 203); *Вночі яблука прохолодні, Як щоки милої з морозу. Так і хочеться поцілувати* (1, 229).

Яскравим виразником оптаивності у творах Т. Мельничука є конструкції, де модальні дієслова бажальної функції поєднуються з іменниками, що називають об'єкти. Зокрема в проаналізованих нами реченнях простежується туга за простим людським щастям: *Ти пішла... Сказала: «Щастя хочу...» Ну а я? Невже цього не варт?!* (1, 176); *Тож вибач, що не серця – тіла Твого я хочу в цей туман* (1, 197); *А я хочу білу троянду, На якій летіли б Тільки краплини дівочого сміху. Хочу білу троянду Без примерзлої до неї Тіні солдатського чобота. Я хочу білу троянду Завбільшки, як світ. Як всесвіт. <...> Хочу білу троянду, – так хочу, Що не бачу ні ночі, ні снігу. Вибіаю надвір Із єдиною насінною білої троянди У вузлику серця; А в березні так хочеться сніжинок сміху* (1, 206–207).

В останніх двох прикладах силу бажання суб'єкта підсилено прислівником міри й ступеня *так*, що, на думку В. Чабаненка, завжди має «логічний зв'язок із актуалізацією почуттів мовця» і є згустком емоційно-експресивної енергії [17, 170].

Зрідка у віршах Т. Мельничука трапляється такий спосіб вираження оптативності, як ускладнена модель іменного складеного присудка: *Я різним був. І хочу бути різним. Одноманітність – все одно, що смерть* (1, 47). У цій конструкції відчутне філософське осмислення буття особистості, що сприяє створенню афористичності висловлюваного.

Типовим маркером бажальної модальності в сучасній українській літературній мові є частка *би* (*б*), що сприяє створенню особливої грами із значенням бажальності [12, 7]. У творах Т. Мельничука як репрезентант оптативності ці виразники теж яскраві. Дієслова умовного способу зі сполученням часток *нехай* (*най*) і *би* уможливають вираження бажання-припущення:

– покарання через зраду: *Але краще най би всохли Ксені руки, ніж би мала вирвать срібну волосину* (1, 47);

– глибокої вдячності: *Моє сонце світить / трьом мільярдам людей, / і за те, / що воно їм світить, / внав би я перед ним / на коліна* (1, 53);

– безмежної свободи: *Чому не лелич я? Якби був ним – Усі б світи злітав* (1, 111), де риторично-питальна модальність сприяє посиленню експресивності висловленого;

– надприродного як заперечення самотності: *Безмов'я тут ні до чого, А мова занадто квола. Добре б вірити в чари, Як вірить ромашкам поле* (1, 169), де повтор різнотипних предикатів підкреслює емоцію надії на щастя;

– втрата другорядного заради збереження кохання: *Єдина втрата – й смерклося життя. Нехай би втратив я усе – лиш не її* (1, 173);

– вияву високих почуттів: *Я хотів би тобі присвятити Найкращу у світі пісню, – Таку, щоб солов'ї не вмирали. Солов'ї і барвінки* (1, 220), де наявність народнопісенних символів у парцельованій конструкції підкреслює схвильованість ліричного героя.

Посилення бажання простежується в конструкціях із близькими за значенням та використанням обмежувально-видільними частками. Такі синтаксичні утворення є виразниками:

– інтимного почуття: *Чи то знада, чи то зрада – Не боронь. Чи на радість, чи на муку – Тільки б пересвіт губів, тільки б...* (1, 172);

– твердої громадянської позиції ліричної героїні, якою є Леся Українка: *О ласка рабовласника – раба бичем карати <...> Хіба її достойні ті, хто жертував життям У війнах і на палях, Аби лиш мури зберегти твої!* (1, 118); *Піду! хай фарисеї каменують мене в горі, Лише б не скаменила в їх фарисействі я* (1, 128).

Зі стилістичного погляду колоритними у мовотворчості поета є конструкції зі сполукою *бодай* + дієслово. Такі речення наділені високим ступенем експресивності: *Війна, як судьба невблаганна й химерна, Гуцулів, мов тичинки, по землі порозносила <...> А бодай прорости маками гарячими На твоїй, Україно, терновій межі* (1, 74); *«Бодай ци сі карабіни Вознем погоріли, Щоби мене, молодого, Плечі не боліли...»* (1, 41).

Мають місце в поетичних текстах Т. Мельничука бажальні речення з прислівниковим компаративом *краще* як опорним компонентом. Іноді поширюючись підрядною частиною, оцінні прислівники виступають своєрідним структурним ядром бажальності: *Нескоренному слову скоряюсь, У смиренні смиренність убий. Краще болем спалити радість, Ніж забути у радості біль* (1, 164); *Я дививсь на зорі, я дививсь на небо... Тільки все даремно... Краще б не дививсь* (1, 232).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як бачимо, бажальна модальність є виразним складником синтаксичної організації ідіостилію Тараса Мельничука. Оптативність аналізованих поетичних текстів має різні модально марковані засоби, серед яких найчастіше вживані частки *хай*, *нехай* у поєднанні з особовими дієсловами у двоскладних реченнях. Типовим засобом експлікації оптативного способу в поетичних текстах Т. Мельничука є синтаксична конструкція з предикатом, утвореним поєднанням модального дієслова дійсного способу *хочеться* з інфінітивом або модального дієслова *хочу* з іменниками, що називають об'єкти. Речення з бажальною модальністю наділені високим ступенем мовленнєвої виразності, що сприяє посиленню експресивності поетичного тексту. Основними семантичними особливостями оптативних конструкцій є екзистенційні поетичні роздуми, навіяні розумінням скороминушності життя, усвідомлення втрати найдорожчого – щастя родинного затишку, кохання, спричинені складною долею поета-в'язня.

Порушені проблеми є перспективними для подальшого дослідження саме конструкцій, яким притаманна афористичність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арват Н. Н. Синтаксис простого предложения в современном русском языке: учеб. – метод. пособ. для студентов-филологов. Часть I. Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя. 2002. 174 с.
2. Арешенкова О. Ю. Бажальні речення як активатор комунікативно-прагматичної настанови рекламного повідомлення. Філологічні студії: науковий вісник Криворізького держ. пед. ун-ту: зб. наук. праць / відп. ред. Ж. В. Колоїз; редкол.: П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі [та ін.]. Кривий Ріг, 2017. Вип. 16. С. 263–270.
3. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Прогресс. Традиция; ИНФА. М., 2004.

4. Загнітко А. П. Теоретична грамати́ка української мови: синтаксис. Донецьк: Дон ДУ, 2001. 662 с.
5. Ковтунова И. И. Поэтический синтаксис. М., 1986. 208 с.
6. Костусяк Н. М. Функційні особливості грами бажальної модальності. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. 2013. Т. 21, вип. 19(1). С. 145–150.
7. Крылова О. А. Лингвистическая стилистика, в 2 кн. Кн. 1 Теория: учебное пособие. М.: Высшая школа, 2006.
8. Маркітантова В. Ю. Інфінітивні речення в художньому мовленні подолян. Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2012. Вип. 31. С. 107–110. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2012_31_32
9. Маркітантова В. Ю. Оптативні інфінітивні речення як експресивний виражальний засіб Олеса Гончара. Жанрово-стильова палітра слова Олеса Гончара: Зб. наук. праць. Дніпропетровськ: Нац. гірн. ун-т, 2010. С. 139–146.
10. Папина А. Ф. Текст: его единицы и глобальные категории: учебник для студ.-журналистов и филологов. М.: Едиториал УРСС, 2002. 367 с.
11. Приймачок О. І. Оптатив в українських пареміях: особливості семантики та структури. Роль мови та літератури в розвитку сучасного суспільства: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Центр філологічних досліджень, 2012. С. 18 – 22.
12. Скомаровська С. В. Вербалізація бажальної модальності в українській мові: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2010. 22 с.
13. Стилистика английского языка: учебник / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. К.: Выща школа, 1991.
14. Українська мова: енциклопедія. К.: Укр. енциклопедія, 2000. С. 367.
15. Умрихіна Л. В. Проблема розмежування спонукальних і оптативних речень / [Електронний ресурс]. Вісник Київ. нац. лінгв. ун-ту. Серія: Філологія. 2016. Т. 19, № 1. С. 139–145. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_fil_2016_19_1_21
16. Умрихіна Л. В. Семантика оптатива та засоби його вираження в сучасній українській мові: автореф. дис... канд. філол. наук. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. Х., 2007, 20 с.
17. Чабаненко В. А. Стилистика экспресивных засобів української мови / В. А. Чабаненко. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельничук Т. Твори: в 3 т. Коломия: Вік, 2003. Т. 1. 254 с.

REFERENCES

1. Arvat N. N. Sintaksis prostogo predlozheniia v sovremennom russkom yazyke: [ucheb. – metod. posob. dlya studentov-fy'ologov]. Chast I [Syntax of the Simple Sentence in Modern Russian]/ N. N. Arvat – Nizhyn : NDFU im. M. Gogolya – 2002. – 174 p. [in Russian].
2. Areshenkova O. Yu. Bazhalni rechennia yak aktyvator komunikatyvno-prahmatychnoi nastanovy reklamnoho povidomlennia [Optative sentences as an activator of communicative-pragmatic purpose of an advertisement] / O. Yu. Areshenkova // Filolohichni studii: naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzh. ped. un-tu : zb. nauk. prats / vidp. red. Zh. V. Koloiz ; redkol.: P. I. Bilousenko, A. Z. Bratski [ta in.]. – Kryvyi Rih, 2017. – Vyp. 16. – Pp. 263–270 [in Ukrainian].
3. Brandes M. P. Stilistika teksta. Teoreticheskii kurs: Uchebnik [Text stylistics/ Theoretical course: textbook] / M. P. Brandes. – 3-e izd., pererab. i dop. – M.: Progress – Traditsiia; INFA – M., 2004 [in Russian].
4. Zahnitko A. P. Teoretychna hramatyka ukrainiskoi movy: Syntaksys [Theoretical grammar of the Ukrainian Language] / A. P. Zahnitko – Donetsk : Don DU, 2001. – 662 p. [in Ukrainian].
5. Kovtunova I. I. Poeticheskii sintaksis [Poetical Syntax]. – M., 1986. – 208 p.
6. Kostusiak N. M. Funktsiini osoblyvosti hramemy bazhalnoi modalnosti [Functional features of the optative modality grammeme]/ N. M. Kostusiak // Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriia : Movoznavstvo. – 2013. – T. 21, vyp. 19(1). – Pp. 145–150 [in Ukrainian].
7. Markitantova V. Yu. Infinityvni rechennia v khudozhnomu movlenni / V. Yu. Markitantova [Infinitive sentences in the fiction speech of the podolians] // Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho nats. un-tu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky. – 2012. – Vyp. 31. – Pp. 107–110. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2012_31_32 [in Ukrainian].
8. Markitantova V. Yu. Optatyvni infinityvni rechennia yak ekspresyvnyi vyrazhalnyi zasib Olesia Honchara [Optative infinitive sentences as Oles Honchar's expressive means]/ V. Yu. Markitantova // Zhanrovo-stylova palitra slova Olesia Honchara: Zb. nauk. prats.– Dnipropetrovsk: Nats. hirn. un-t, 2010.– Pp. 139–146 [in Ukrainian].
9. Papina A. F. Tekst: ego ediniczy i globalnye kategorii : [uchebnik dlya stud.-zhurnalystov i filologov] [Text: its units and global categories] / A. F. Papina. – M.: Editorial URSS, 2002. – 367 p. [in Russian].
10. Pryimachok O. I. Optatyv v ukrainskykh paremiakh: osoblyvosti semantyky ta struktury [Optative in Ukrainian paremiae: peculiarities of semantic and structure] / O. I. Pryimachok // Rol movy ta literatury v rozvytku suchasnoho suspilstva : Materialy mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii. – Odessa : Tsentr filolohichnykh doslidzhen, 2012. – Pp. 18 – 22 [in Ukrainian].

11. Skomarovska S. V. Verbalizatsiia bazhalnoi modalnosti v ukrainskii movi [Verbalization of optative modality in Ukrainian]: avtoref. dys. na zdobuttia naukovoho stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 «Ukrainska mova». / S. V. Skomarovska; In-t ukr. movy NAN Ukrainy. – Kyiv, 2010. – 22 p. [in Ukrainian].
12. Stilistika angliiskogo yazyka : Uchebnik [English stylistics: textbook] / A. N. Moroxovskij, O. P. Vorob`eva, N. I. Lixosherst, Z. V. Timoshenko. – K. : Vyshha shkola, 1991 [in Russian].
13. Ukrainska mova : entsyklopediia [The Ukrainian Language: Encyclopedia]. – K. : Ukr. entsyklopediia, 2000. – P. 367 [in Ukrainian].
14. Umrykhina L. V. Problema rozmezhuvannia sponukalnykh i optatyvnykh rechen [The problem of distinguishing illocutives and optatives] / [Elektronnyi resurs] L. V. Umrykhina // Visnyk Kyiv. nats. linhv. un-tu. Serii : Filolohiia. – 2016. – T. 19, # 1. – Pp. 139 – 145. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_fil_2016_19_1_21 [in Ukrainian].
15. Umrykhina L. V. Semantyka optatyva ta zasoby yoho vyrazhennia v suchasni ukrainskii movi [The Semantics of the optative mood and its expression in modern Ukrainian] : avtoref. dys... kand. filol. nauk / L. V. Umrykhina; Khark. nats. ped. un-t im. H.S.Skovorody. – Kh., 2007. 20 p. [in Ukrainian].
16. Chabanenko V. A. Stylistyka ekspresyvnnykh zasobiv ukrainskoi movy [The stylistics of Ukrainian expressive means] / V. A. Chabanenko. – Zaporizhzhia : ZDU, 2002. – 351 p. [in Ukrainian].

REFERENCES

1. Melnychuk T. Tvory : v 3 t. [Works : in 3 vol.] / T. Yu. Melnychuk. – Kolomyia: Vik, 2003. – T. 1. – 254 p. [in Ukrainian].

THE PECULIARITIES OF OPTATIVE SENTENCES FUNCTIONING IN T. MELNYCHUK'S POETRY

Tyshchenko Z. R.

*Postgraduate Student at Department of Ukrainian Language
V.N. Karazin Kharkiv National University
Svobody Sq., 4, Kharkiv, Ukraine*

*The article deals with the problem of modality as one of the stylistic resources of the sentence. Attention is paid to the achievements of the domestic and foreign scientists who have studied modally oriented syntactic constructions. Common and different features of utterances with illocutionary and optative semantics are briefly stated. It is ascertained that in optative sentences, the very essence of illocution is obscure, the wish is expressed politely, hidden. Verbal forms with the conjunctions *xai* (hexai) are established as the most common means of expressing the optative mood in modern linguistics.*

It is analyzed that modern research of optative sentences has been done basing on the material of Ukrainian proverbs, advertisements, periodicals, fiction by Ukrainian writers of the XIX – XXI centuries.

The article studies the functioning of optative sentences as an integral part of the syntactic organization of T. Melnychuk's individual style.

*It is ascertained that the optativeness of the analyzed poetic texts has different modally marked means, and among them most often used are the conjunctions *xai*, *hexai* combined with finite verbs in two-member sentences. Another representative of optativeness in the poet's writing are subjunctive mood verbs combined with the conjunctions *hexai* (*hai*) and *o* that make it possible to express a wish-supposition.*

The sentences with optative modality have a high level of linguistic expressiveness, contributing to the intensification of the expressiveness of the poetic text. The main semantic features of the optative constructions are studied: existential poetic reflections provoked by understanding the transience of life, awareness of losing the most precious things – the happiness of the home comfort, love – caused by the hard fate of a political prisoner poet.

Key words: *optative modality, optative sentences, means of expressing optativeness, poetic text.*